

AV-VIESTINTÄKULTTUURIN TUTKIJANKOULUTUSOHJELMAN SUUNNITTELU JA KÄYNNISTÄMINEN -PROJEKTIN LOPPURAPORTTI

Taustaa

Tampereen yliopiston tiedotusopin professorin Kaarle Nordenstrengin aloitteesta järjestettiin syksystä 1991 vuoden 1992 loppuun asti kestänyt av-viestintäkulttuurin ensimmäinen kansallinen tutkijankoulutusohjelma. Tavoitteena tällä opetusministeriön rahoittamalla projektilla oli mm. kokeilla erilaisia tutkijankoulutuksen muotoja sekä suunnitella ja käynnistää toimenpiteitä, jotka edistäisivät alan yliopistollisten jatkokoulutusväylien yhteistyötä ja kohentaisivat alan tutkijoiden toimintaedellytyksiä. Projekti paitsi osoitti kansallisen jatkokoulutusohjelman hyödyllisyyden, myös vahvisti eri yliopistojen ja muiden instituutioiden yhteistyötä sekä edisti viime vuosina herännyttä humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vuorovaikutusta.

Opetusministeriölle lähetetyn loppuraportin *Lähikuvassa* julkaisemisen motiivina oli halu varmistaa, että projektista saadut kokemukset olisivat tulevaisuudessa muidenkin kuin siihen osallistuneiden luettavissa. Oheisesta raportista käy ilmi projektin käytännön toteutus ja kokeilusta saadut kokemukset. Sen kirjoitustyöstä vastasi johtoryhmän ohjauksessa Martti Lahti, jonka tehtävänä oli kirjata ylös paitsi johtoryhmän, myös projektiin osallistuneiden jatkokoulutettavien kokemukset.

Viestintäkulttuuritoimikunnan työn käytännön seurauksena opetusministeriö myönsi vuodelle 1991 100 000 markan ja vuodelle 1992 140 000 markan määrärahan audiovisuaalisen viestintäkulttuurin tutkijankoulutusohjelman suunnitteluun ja käynnistämiseen. Rahoituksella ylläpidetty projekti suunnitelti ja käynnisti toimenpiteitä, jotka ovat edistäneet alan keskeisten yliopistollisten *jatkokoulutusväylien yhteistyötä* ja kohentaneet yleisesti alan *tutkijoiden toimintaedellytyksiä*.

Projektin koordinoinnista vastasi Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, joka kokosi kesällä 1991 projektille sen käytännön toteutuksesta vastanneen johtoryhmän. Johtoryhmässä toimivat Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta professori Kaarle Nordenstreng ja vt. apulaisprofessori Taisto Hujanen, Turun yliopiston elokuva- ja televisiotieteestä vt. apulaisprofessori Jukka Sihvonen, Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimusyksiköstä dosentti Katarina Eskola, Helsingin yliopiston Social- och kommunalhögskolanista apulaisprofessori Tom Moring sekä Yleisradion kehitys- ja tutkimusyksiköstä osastopäällikkö Ismo Silvo. Johtoryhmän osa-aikaisena projektisihteerinä toimi lokakuun 1991 puoliväliin asti FK Tiina Rautkorpi (Tampereen yliopisto/tiedotusoppi) ja siitä eteenpäin projektin loppuun FK Martti Lahti (Turun yliopisto/elokuva- ja televisiotiede).

Käsillä olevaan loppuraporttiin on kerätty kokemuksia projektin koko ajalta, sekä syksyltä 1991 että vuodelta 1992. Kommentteineen ja mielipiteineen raporttiin ovat vaikuttaneet paitsi johtoryhmän jäsenet ja projektin sihteerit, myös projektiin osallistuneet jatkokoulutettavat.

SUUNNITTELU- JA KÄYNNISTYSVAIHE

Tutkijankoulutuksen tarpeen peruskartoitus

Viestintäkulttuuritoimikunnan II mietinnössä "Audiovisuaalisen viestinnän ja kulttuurin tutkimuksen kehittäminen" (Komiteamietintö 1991:11, Helsinki 1991) nimetään yhdeksi av-viestintäkulttuurin alan keskeiseksi ongelmaksi se, että "audiovisuaalisen viestinnän ja kulttuurin tutkimus [...] on perinteisesti tapahtunut hajallaan eri tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa. Audiovisuaalisen viestinnän ja kulttuurin tutkimusta ei ole Suomessa systemaattisesti kartoitettu eikä sillä ole keskitettyä seurantaa" (s. 12). Saman ongelman

todettiin haittaavan myös alan tutkijankoulutuksen järjestämistä. Tämän vuoksi projektin johtoryhmä katsoikin tärkeäksi kartoittaa aluksi mahdollisimman tarkkaan ne lisenssiaatti- tai tohtoritason jatko-opiskelijat, joiden tutkimuskohde on tavalla tai toisella laskettavissa audiovisuaalisen viestintäkulttuurin tutkimuksen piiriin.

Av-viestintäkulttuurin jatko-opiskelijoista kerättiin yliopistoihin ja korkeakouluihin lähetetyllä kyselylomakkeella *tiedosto ja postitusluettelo*. Keskeiseksi tietolähteeksi osoittautui tässä vaiheessa Suomen Akatemian kulttuurintutkimuksen verkoston jäsenrekisteri. Eri lähteistä kootusta tiedostosta käy ilmi jatkokoulutettavien tieteenalat, opintojen suorituspaikka, tutkimuksen kohde ja mahdollinen ohjauksen tarve. Kartoitukseen sisällytettiin varsinaisen tutkijankoulutuksen piiriin kuuluvien yliopistollisten jatko-opiskelijoiden lisäksi käytäntöön orientoituvia jatko-opintoja harjoittavia av-alan ammattilaisia.

Projektin tiedostoon ja postituslistalle kertyi kaiken kaikkiaan 92 tutkijankoulutettavaa. Tieteenaloittain tarkasteltuna ryhmä oli erittäin heterogeeninen. Mukana oli niin tiedotustutkimuksen, viestinnän, sosiologian ja elokuva-tutkimuksen kuin vaikkapa kielitieteiden, markkinoinnin, historian, tilastotieteen ja maantiedon edustajia (katso tarkemmin LIITE).

Tutkijankoulutettavien tiedoston ja postituslistan tarkoituksena on ollut paitsi helpottaa yhteydenpitoa, myös auttaa tarvittaessa henkilökohtaisen ohjauksen järjestämisessä. Tiedostoon kerätyt tutkimusten abstraktit ovat auttaneet löytämään sopivan ohjaajan sitä tarvitsevalle tutkijankoulutettavalle.

Tiedosto abstrakteineen ja postituslistoineen on siirretty säilytettäväksi tiedostustutkimuksen

pohjoismaisen palvelukeskuksen NORDICOMin Suomen yksikössä Tampereen yliopistossa. Sieltä tiedosto on lainattavissa alan tutkijoiden tarpeisiin.

Tutkijankoulutusfoorumit

Kentän peruskartoituksen ohella suunnittelu- ja käynnistysvaiheen toinen keskeinen tavoite oli kerätä jatko-opiskelijat yhteiseen suunnittelufoorumiin. Yleisradion tiloissa Pasilassa perjantaina 18.10.1991 järjestetty "Av-viestintäkulttuurin tutkijankoulutusfoorumi" houkutteli paikalle viitisenkymmentä av-viestinnän jatko-opiskelijaa, mikä sinänsä kertonee suunnitelmallisten jatko-opintojen ja ohjauksen tarpeesta.

Tutkijankoulutettavat kerättiin yhteiseen tilaisuuteen, jotta kuulutettiin, minkälaista ohjausta nämä tarvitsevat työlleen. Tämän lisäksi foorumissa mm. esiteltiin av-viestintäkulttuurin tutkijankoulutusta antavat laitokset Suomessa, kerrottiin tulevista jatkokoulutustilaisuuksista, selvitettiin mahdollisuuksia osallistua pohjoismaisiin ja kansainvälisiin jatkokoulutusverkostoihin sekä ohjattiin henkilökohtaisesti opiskelijoita heille soveltuviin tutkijataapaamiin.

Foorumin keskeisin tavoite oli suunnitella kotimaisen av-viestintäkulttuurin jatko-opintojen organisoitua sekä pohtia mahdollisuuksia yksilöllisen ohjauksen mielekkääseen järjestämiseen. Käytyjen keskustelujen perusteella päätettiin kerätä projektiin osallistuvilta näiden tutkimuksista lyhyet abstraktit, joiden perusteella jatkokoulutettavat jaettiin pienempiin teemakohtaisiin ryhmiin. Lopullisen muotonsa nämä ryhmät saivat vuoden 1992 alussa järjestetyssä Foorumi II:ssa, jossa niille myös valittiin vetäjät.

Foorumi II pidettiin tiedotustutkimuksen päivien yhteydessä Helsingin yliopistossa lauantaina

11.1.1992. Tilaisuus keräsi paikalle seitsemisenkymmentä jatkokoulutettavaa. Foorumin aloitti professori Nicholas Garnham (Polytechnic of Central London) esitelmällä englantilaista tohtorinkoulutusta sekä eurooppalaista tohtorinkoulutussuunnitelmaa. Garnhamin puhetta seurasi yleiskeskustelu projektiin osallistuneiden kesken, minkä jälkeen jatkokoulutettavat jakautuivat pienempiin teemakohtaisiin ryhmiin.

Projektin päätyttyä järjestettiin vielä Helsingin yliopistossa lauantaina 23.1.1993 loppufoorumi. Sitä edelsi perjantaina 22.1. pidetty poliittisen viestinnän round table -keskustelu, jossa päävieraana oli Hal Himmelstein (City University of New York, Brooklyn College). Loppufoorumissa kerättiin jatkokoulutettavilta kommentteja ja kokemuksia käsitteillä olevaan loppuraporttiin sekä keskusteltiin Suomen Akatemialle osoitettavista projektisuunnitelmista.

PROJEKTIN TOTEUTUS

Projektin käytännön toteutuksen raportointi on tässä jaettu kolmeen pääkokonaisuuteen: yksilöllinen ohjaus, teemakohtaiset ryhmät ja muu toiminta (yhteiset seminaarit).

Yksilöllinen ohjaus

Peruskartoituksen laajuuden ja av-viestintäkulttuurin alueen heterogeenisyyden vuoksi yksilöllisen ohjauksen järjestelmä saatiin täyteenkäytettyä Helsingissä tammikuussa 1992 järjestetyssä Foorumi II:ssa. Yksilöllisen ohjauksen aloittaminen perustui kuitenkin työlle, jota jatkokoulutettavat ja projektin johtoryhmä olivat tehneet edeltäneen syksyn aikana. Ohjaussuhteiden solmimisen edellytyksenä oli alan jatkokoulutettavien pe-

ruskartoitus ja näiden tutkimusalueiden selvitys. Hyvin organisoitu yksilöllinen ohjaushan perustuu siihen, että kullekin tutkijakoulutettavalle löydetään mahdollisimman hyvin hänen tutkimusproblematiikkaansa tunteva ohjaaja.

Jatkokoulutettavien yksilöllisen ohjauksen järjestäminen osoittautui odotettua hankalammaksi. Pääosin projektin puitteissa tuettiin jo olemassa olevia ohjaussuhteita, järjestettiin halukaille ulkomaisia ohjaajia sekä sovittiin ohjaussuhteita johtoryhmään kuuluvien tutkijoiden sekä projektiin osallistuneiden tutkijakoulutettavien välille. Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta muista kotimaisista ohjaussuhteista ei projektin kuluessa sovittu. Toisaalta tähän ei näyttänyt olevan kovin voimakasta painetta, sillä useimmilla jatkokoulutettavilla joko oli jo työllään ohjaaja tai sitten jatkokoulutettava ei ollut omien sanojensa mukaan sellaisissa tilanteissa, että hän pystyisi hyödyntämään henkilökohtaista ohjausta (esteenä saattoi olla esimerkiksi jatko-opintojen rahoitusvaikeudet tai muu työ).

Kotimaisten ohjaussuhteiden solmimista vaikeutti myös sopivien ohjaajaehdokkaiden löytäminen. Useimmilla ohjaajakandidaateilla tuntuu olevan niin paljon ohjattavia, että heidän on vaikea ottaa enää vastuuta useammasta jatkokoulutettavasta. Tilannetta saattaa myös hankaloittaa yliopistojen tulostavastuuseen liittyvät tulkintavaikeudet: jos jatkokoulutettava ei tee opinnäytettään ohjaajansa laitokselle, saattaa syntyä erimielisyyttä siitä, pitäisikö ohjattavan, ohjaajan vai kummankin laitoksen saada valmistuvasta työstä tulostavastuupisteitä.

Kotimaisten ohjaussuhteiden solmimisessa vaikuttivat varsin paljon henkilökohtaiset kontaktit.

Useimmissa tapauksissa ohjaaja ja ohjattava tunsivat toisensa etukäteen. Tulevaisuudessa saattaa-kin olla syytä pyrkiä luomaan järjestelmä, esimerkiksi jonkinlainen foorumi, jossa ohjaajat ja ohjaajaa tarvitsevat jatkokoulutettavat saattaisivat helposti kohdata ja löytää toisensa. Projekti pyrki tähän lähinnä Foorumi II:lla, joka ei kuitenkaan tältä osin täyttänyt kaikkia odotuksia: paikalle ei saatu rekrytoitua niin paljon ohjaajakandidaatteja kuin toivottiin. Tähän lienee ainakin osin vaikuttanut edellä mainitut syyt sekä yliopiston opetushenkilökunnan virkatoimasta, kuten opetuksesta ja hallinnollisista velvollisuuksista, aiheutuvat kiireet.

Jos kotimaisten ohjaussuhteiden järjestäminen hieman kanger- telikin, niin sitäkin sujuvammin onnistuttiin solmimaan ohjaussuhteita ulkomaisiin tutkijoihin. Tätä edesauttoi johtoryhmän jäsenten henkilökohtaisten suhteiden lisäksi projektin olemassaolo: projekti tarjosi selkeän rakenteen, jonka varjolla saatettiin sopia ohjauksesta Suomessa vierailleiden tutkijoiden kanssa. Suomalaisen jatkokoulutettavien ohjaajaksi lupautuivat seuraavat tunnetut englantilaiset ja amerikkalaiset tutkijat: John Fiske (University of Wisconsin-Madison), Nicholas Garnham (Polytechnic of Central London, nyttemmin University of Westminster), Hal Himmelstein (City University of New York, Brooklyn College,) ja Beverley Skeggs (University of York, Englanti). Kunkin tutkijan kanssa sovittiin, että hän ohjaa yhden tai kahden suomalaisen jatko-opiskelijan opinnäytteen.

Teemaryhmät

Yksilöllistä ohjausta paremmin toimi ja sitä osittain korvasi teemaryhmien työskentely.

Foorumi II:n yhteydessä projektiin osallistuvat jatkokoulutettavat jakaantuivat pienempiin itenäisesti toimiviin temaattisiin ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle valittiin koollekutsujaksi ja ryhmän vetäjäksi yksi johtoryhmän jäsen. Ryhmät määriteltiin seuraaviksi (suluissa koollekutsuja ja osallistujamäärä): 1) *Av-tuotanto ja käytäntö* (Ismo Silvo, 7 ryhmäläistä), 2) *Elokuvan ja television tekstianalyysi* (Jukka Sihvonen, 17), 3) *Ilmaisukieli* (Tom Moring, 8), 4) *Kulttuurireseptio* (Katarina Eskola, 11), 5) *Viestintäkasvatus* (Kaarle Nordenstreng, 4). Ryhmien työskentelyyn osallistui eri tavoin vähän yli puolet projektin jatkokoulutettavista.

Teemaryhmät antoivat mahdollisuuden kokeilla projektin puitteissa erilaisia ohjaus- ja muita toimintatapoja. Av-tuotanto ja käytäntö -ryhmä sekä ilmaisukieli- ja viestintäkasvatusryhmät organisoivat toimintansa lähinnä erillisten pienseminaarien ja vastaavien kokoontumisten ympärille. Esimerkiksi ilmaisukieli-ryhmä aloitti toimintansa suunnittelukokouksella helmikuussa. Tämän jälkeen ryhmä kokoontui Yleisradioon tilaisuuteen, jonka aihe koskee hyvin läheisesti monia av-viestinnän tutkijoita: Yleisradion radio- ja televisioaineiston saatavuus tutkimusta varten. Sittemmin ilmaisuryhmä järjesti mm. kaksiosaisen seminaarin, jossa painopiste oli diskurssien ja narratiivien analyysissa. Ensimmäisessä osassa "Diskurssi, julkisuus, narratiivit - empiirinen vs. teoreettinen lähestymistapa" alustivat Veikko Pietilä ja Pertti Julkunen Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta. Jälkimmäiseen, yhdessä elokuvan ja television tekstianalyysi -ryhmän kanssa järjestettyyn englanniksi pidettyyn tilaisuuteen "Television as Narrator" kutsuttiin edellä mainittu Hal Himmelstein ja Veijo Hietala (Turun yliopisto/elo-

LIITE

AV-VIESTINTÄKULTTUURIN TUTKIJAKOULUTUS

Verkoston liittymiskaavakkeen palauttaneita yhteensä 92

naisia 49
miehiä 43

Suoritettu tutkinto

perustutkinto kesken 15
perustutkinto suoritettu 63
lisensiaatin tutkinto suoritettu 14

(Jatko-)opiskelupaikka

Helsinki 32
Jyväskylä 9
Oulu 4
Tampere 17
Turku 21
? 9

Tieteenala (osallistujan ilmoituksen mukaan)

aikuiskasvatus 2
elok.- ja televisiotiede 14
englantilainen filologia 1
filosofia 2
historia 2
kansantiede & folklorist. 1
kasvatustiede 2
kirjastotiede 1
kulttuurintutkimus 1
kulttuurihistoria 3
maantiede 1
markkinointi 5
musiikkitiede 2
puheviestintä 2
sosiaalipsyk./psykologia 2
sosiologia 9
soveltava kielitiede 1
taidekasvatus 1
teatteritiede 2
tiedotusoppi/viestintä 31
tilastotiede 1
uskontotiede 1
valtio-oppi 5

kuva- ja televisiotiede).

Viestintäkasvatus-ryhmä aloitti toimintansa suunnittelukokouksella, joka pidettiin Yleisradiossa järjestetyn "Kuvamediat ja yleisöt"-seminaarin yhteydessä. Tarkoituksena oli, että ryhmään osallistuvat jatkokoulutettavat saattoivat kuunnella alan keskeisiin tutkijoihin kuuluvan David Morleyn luennot (englantilainen Morley vieraili Suomessa Yleisradion kutsumana). Ryhmän tilaisuuksista suurisuuntaisin oli kaikille kiinnostuneille avoin mediakasvatuksen seminaari (lauantaina 23.5.1992), johon kutsuttiin kolme alan keskeistä pohjoismaista tutkijaa: Birgitta Tufta Kööpenhaminasta, Jonas Wall Tukholmasta ja Ola Erstad Oslostasta.

Elokuvan ja television tekstianalyysi -ryhmässä ja kulttuuri-reseptioryhmässä kokeiltiin yksittäisten seminaarien sijasta lähinnä työryhmytyöskentelyä. Edellinen ryhmä kokoontui keskimäärin kerran kolmessa kuukaudessa ja jälkimmäinen kuu-

kausittain. Ryhmiin osallistuneet esittelivät kokoontumisissa omia töitään ja työsuunnitelmiaan sekä alustivat muista ryhmän aihepiiriin liittyneistä aiheista.

Projektin rahoista myös subventoitiin kulttuurireseptioryhmän jäsenten seminaarimatkoja Pohjoismaihin. Ensimmäisen matkan kohteena oli Tukholma. Ryhmä piti matkalla oman työryhmäseminaarin, osallistui Tukholman yliopistossa järjestettyyn reseptiota tarkastelemaan seminaariin sekä tapasi Tukholman seminaarissa alustaneen Ien Angin, joka kuuluu alan tunnetuimpiin tutkijoihin. Jälkimmäinen seminaarimatka suuntautui Tanskaan, Kööpenhaminan ulkopuolelle, jossa pidettiin viikon mittainen intensiivikurssi etnografiasta tutkimuksesta. Alustajina oli pohjoismaisten tutkijoiden ohella jälleen alan tunnetuimpia eurooppalaisia tutkijoita. Tanskaan suuntautuneeseen matkaan osallistui neljä ryhmän jäsentä. Näistä projekti subventoi yhden

osallistumiskuluja; muut onnistuivat hankkimaan rahoituksensa muuta kautta. Seminaarimatkojen tarkoituksena oli paitsi antaa tietoa ja virikkeitä, myös tarjota jatkokoulutettaville mahdollisuuksia solmia kansainvälisiä tutkijakontakteja, missä onnistuttiinkin.

Ryhmien eri toimintamuodoista mielekkäin lienee ollut seminaarimatkojen ja teemaryhmytyöskentelyn yhdistäminen. Seminaarit tarjoavat tutkijakoulutettaville mahdollisuuden saada uutta ja ajankohtaista tietoa sekä tilaisuuden kuulla palautetta omalle esitelmälleen. Teemaryhmytyöskentelyn keskeisimmät edut liittyvät monipuolisen palautteen saamiseen. Ryhmissä tutkijakoulutettava saa palautetta kirjoittamilleen teksteille paitsi ryhmän vetäjältä/ohjaajalta, myös samojen tai samantyyppisten ongelmien parissa puurtavilta muilta jatkokoulutettavilta. Tällaisen "vertaisohjauksen" merkitystä ei ole syytä aliarvioida.

Paitsi että yhteisten ongelmien ja kysymysten pohtiminen ja tiedon vaihtaminen voi olla hyvin motivoivaa, muilta samoja ongelmia pohtivilta saa usein mitä relevantteimmat kommentit työlleen.

Muu toiminta

Yksilöllisen ohjauksen ja teema-kohtaisten ryhmien toiminnan rinnalla projekti järjesti kaikille yhteisiä seminaareja. Omien foorumiensa lisäksi projekti oli ensinnäkin organisoimassa jatkokoulutustilaisuutta jossa tarkasteltiin elokuvan-, television- ja videon analyysia. Hämeenlinnassa 14. - 15.12.1991 pidettyyn seminaariin osallistui 27 aiheesta kiinnostunutta, jotka kaikki myös pitivät oman alustuksen seminaarissa.

Seuraava yhteinen tilaisuus, professori Margaret Morsen (University of Santa Cruz) johtama kolmipäiväinen kesäkoulu humanisista televisio- ja videotutkimuksesta, järjestettiin Turussa 14. - 16.8.1992 yhdessä Suomen Elokuvatutkimuksen Seuran kanssa. Morsen 12-tuntista osuutta täydensivät kotimaiset alustajat, FK Hannu Erikäinen, FT Veijo Hietala ja FT Taisto Hujanen. Kesäkoulussa jaettiin lisäksi kaikille osallistujille (45) monistenippu, jossa oli kahdeksan Margaret Morsen kirjoittamaa artikkelia. Kurssilta saatu palaute oli positiivista: pidettiin sekä vetäjästä että hänen laajasta aihevalikoimastaan, mahdollisuudesta tutustua artikkeleihin etukäteen ja kurssin tiivyydestä. Kesäkoulu oli suomalaisiksi tilaisuudeksi myös yllättävän keskusteleva; se ei jäänyt pelkäksi Morsen luentosarjaksi vaan muodostui luenteeltaan pikemminkin vuorovaikutteiseksi seminaariksi.

Syyskauden 1992 alussa projektinjohtoryhmän jäsenet Kaarle Nordenstreng ja Tom Moring sekä tutkimussihteeri Martti Lahti

osallistuivat av-viestinnän tutkimuksen pohjoismaista jatkokoulutusta suunnitteleeseen NorFA-kokoukseen Oslossa (20. - 22.9.). Seminaaria edelsi ja sen kanssa osin päällekkäin meni Foorumi I:ssä esitellyn yhteispohjoismaisen tietokonepohjaisen jatkokoulutusprojektin (PROFF) päätöskokous. Omassa projektissamme mukana olleista PROFF-koulutukseen osallistuivat ohjaajana toimineen Katarina Eskolan lisäksi kaksi jatkokoulutettavaa. Näistä alan pohjoismaista jatkokoulutusta suunnitteleeseen seminaariin osallistui Annikka Suonen. Kokouksessa vertailtiin eri Pohjoismaiden jatko-opinto-ohjelmia, kuultiin kokemuksia Suomen projektista sekä päädyttiin jatkamaan pohjoismaista jatkokoulutusprojektia, jonka muodosta ei tosin kyseisessä kokouksessa päästy vielä täyteen yhteisymmärrykseen.

Syksyllä 1992 projekti oli mukana vielä kahden tilaisuuden järjestelyissä. Tampereen yliopistossa pidettiin 9. - 10. lokakuuta seminaari radiotutkimuksesta. Tilaisuudessa alustivat tri Paddy Scannell (University of Westminster, School of Communications) ja professori Hans Kleinsteuber (Universität Hamburg, Institut für Politische Wissenschaft) sekä suomalaisista alan tutkijoista Pertti Alasuutari, Taisto Hujanen, Jorma Mäntylä, Erja Ruohomaa, Kimmo Salminen ja Tarja Savolainen. Seminaariin osallistui nelisenkymmentä tutkijaa ja jatkokoulutettavaa. Seminaarilla pyrittiin edistämään yleisradion ulkopuolella vähäiseksi jäänyttä radiotutkimusta ja luomaan alan tutkijoiden välille kontakteja, ja tässä tavoitteessaan se onnistui hyvin. Seminaarin pohjalta on tekeillä julkaisu radiotutkimuksesta.

Viimeinen yleistapahtuma, jonka järjestelyihin projekti osallistui, oli John Fiskin (University of Wisconsin-Madison) luento-

kierros Suomessa marraskuun alussa. Viestinnän sekä kulttuuri- ja televisiotutkimuksen tunnetuimpiin auktoriteetteihin kuuluva John Fiske vieraili Suomen Akatemialta saadun rahoituksen turvin Tampereella, Turussa ja Helsingissä 6. - 13.11.1992. Sen lisäksi hän osallistui perjantaina 6.11.1992 Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen järjestämään valtakunnalliseen jatkokoulutusseminaariin. Kyseistä seminaaria seurasivat myös monet av-viestinnän jatkokoulutusprojektissa mukana olevat jatkokoulutettavat.

YHTEENVETOA

Yhteenvedonomaaisesti projektin kokemuksista voi todeta seuraavaa: Av-viestintäkulttuurin alalla toimivien jatkokoulutettavien peruskartoitus loi pohjan koko projektin työskentelylle. Siitä hyötyivät eri laitoksilla ja instituutioissa työskentelevät jatkokoulutettavat, koska se auttoi luomaan kontakteja saman ongelmakentän parissa työskenteleviin ja sitä tunteviin muihin tutkijoihin. Erityisesti tästä oli hyötyä yliopistojen ulkopuolissa instituutioissa (Yleisradio, Tilastokeskus, Alkoholitutkimussäätiö,..) työssä oleville sekä niille, jotka tekivät jatkokoulutusta alan tutkimukseen erikoistumattomilla yliopistojen laitoksilla.

Projekti antoi mahdollisuuden päästä helposti keskusteluyhteyteen av-viestintäkulttuurin tutkijayhteisön kanssa. Toisaalta peruskartoitus ja tutkijakoulutettavien kerääminen yhteiseen projektiin, yhteisen "sateenvarjon" alle, vahvisti laajemminkin alan tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden kontakteja. Tällaisten yhteyksien avautuminen kuului ehdottomasti projektin positiivisiin kokemuksiin: kontaktit helpottavat mm. tulevia yhteistyöprojekteja.

Kaiken kaikkiaan projekti osoitti selvästi kansallisen jatkokoulutusohjelman hyödyllisyyden ja välttämättömyyden (kysessäähän oli ensimmäinen avviestintäkulttuurin kansallinen jatkokoulutusprojekti). Projekti ja sen aikana solmitut kontaktit paitsi vahvistivat eri yliopistojen ja muiden instituutioiden yhteistyötä, myös edistivät viime vuosina herännyttä humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vuorovaikutusta. Erillisten tutkimustraditioiden vuorovaikutuksesta hyötyivät yhtä hyvin jatkokoulutettavat kuin yliopistojen laitokset ja yliopistojen ulkopuoliset tutkimuslaitokset - siis alan koko tutkija- ja tutkimusyhteisö.

Alan tutkimus hyötynee tulevaisuudessa myös projektin aikana solmituista ohjaussuhteista ulkomaisiin tutkijoihin. Avviestintäkulttuurin tutkimuksen kansainvälinen luonnekin edellyttää myös suomalaisilta yhteyksiä ulkomaisiin yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin sekä niiden tutkijoihin. Yksi hedelmällisimpiä kanavia solmia näitä kontakteja on kansainvälinen ohjaussuhde ja ulkomailla opiskelu, jota helpottaa Suomessa solmittu ohjaussuhde ulkomaiseen tutkijaan.

Projekti osoitti myös selkeästi, miten tärkeää jatko-opintojen edistymiselle on työskentelyn säännöllisyys. Seminaarit, kurssit ja työryhmätapaamiset muodostuivat selkeiksi välitavoitteiksi, jotka edesauttoivat kirjoitustyön edistymistä. Toisaalta projektin kokemuksiin kuuluu myös se, ettei tällaisesta toiminnasta voi saada täyttä hyötyä, ennen kuin on luotu osallistumiselle materiaaliset edellytykset. Ilman säännöllistä ja tarpeeksi pitkäaikaista jatko-opintojen rahoitusta tällaisestakaan projektista on vaikea saada täyttä hyötyä. Jotta esimerkiksi väitöskirjan voisi kirjoittaa - kuten on usein haaveiltu - kolmessa vuodessa, se edellyttäisi mah-

dollisuutta tehdä täyspäiväisesti tutkimustyötä - siis apurahaa.

Tällainen projekti voi tarjota vain eräänlaisen yhteisen kohtauspisteen sekä muita tukimuotoja täydentävän järjestelmän; se vaatii siis rinnalleen muita rahoitusmuotoja. Meillä käytössä ollut raha ei antanut mahdollisuuksia tarjota taloudellista pohjaa ja tukea jatkokoulutettavien työskentelylle - eikä välttämättä aina ohjauksellekaan. Tiukka rahoitus piti toisaalta myös projektin käytännön järjestelyistä vastanneen johtoryhmän melko pienenä, mikä aiheutti aikapulaa. Tämän tyyppinen jatkokoulutusprojekti vaatisikin todennäköisesti puoli-päiväisen sihteerin rinnalle puolitai kokopäivätoimisen projektin vetäjän, joka voisi omistautua mahdollisimman täysipainoisesti projektin johtamiselle. Tämä saattaisi helpottaa myös nyt kangerrellutta yksilöllisen ohjauksen järjestämistä, jolloin myös jatkokoulutettavien opinnoitteet saattaisivat valmistua entistä pikaisemmin.

Kokonaisuutena projektin kokemukset kallistuvat positiivisen puolelle. Opetusministeriön taloudellinen panos oli avviestintäkulttuurin jatkokoulutuksen ja tutkimuksen kehittämisen kannalta ehdottoman oleellinen; ilman sitä projekti olisi jäänyt toteutumatta ja ala olisi jäänyt vaille näitä kokemuksia.

Tällainen jatkokoulutusprojekti oli välttämätön vaihe myös alan tulevaa kehitystä ajatellen, sillä se loi pohjan projektin aikana syntyneille jatkosuunniteluille. Toisaalta näyttää varsin selvältä, ettei tältä pohjalta voida edetä juuri pidemmälle; näissä puitteissa on tehty voitava. Jatko edellyttäisi suurempaa taloudellista panostusta ja/tai erillisiä tutkimusprojekteja, jotka mahdollistavat täysipäiväisen jatko-opiskelun, vuorovaikutuksen muiden tutkijoiden kanssa ja entistä tehokkaamman ohjauksen.

JATKOTOIMET

Projektiin osallistuneiden jatkokoulutettavien ja johtoryhmän jäsenten kokemusten perusteella päädyttiin siihen, ettei ole syytä enää ylläpitää erillistä sateenvarjoverkosta. Tulevaisuudessa tarvittavat kontaktit hoidetaan olemassa olevien verkostojen ja yhteisöjen sekä alan tutkimusprojektien avulla. Näihin verkostoihin ja yhteisöihin kuuluvat mm. NORDICOM, Kulttuurin tutkimuksen verkosto, Suomen elokuvatutkimuksen seura ry. ja Tiedotusopillinen yhdistys ry.

Projektiin osallistuneiden kesken oltiin myös yhtä mieltä siitä, että alan ja sen tutkijakoulutuksen eteenpäin viemiseksi olisi tulevina vuosina syytä panostaa entistä voimakkaammin tutkimusprojekteihin. Ne mm. antavat opinnoitteitaan tekeville mahdollisuuden kokopäiväiseen työskentelyyn sekä säteilevät vaikutustaan tietona ja kontakteina laajemminkin koko tutkijayhteisöön.

Suomen Akatemia tukee alan tutkimuksesta tällä hetkellä seuraavia projekteja: poliittinen viestintä televisiossa (johtajana Berglund/Åbo Akademi), suomalaisen elokuvan historia 1920-luvulta 1950-luvulle (johtajana Jukka Sihvonen/Turun yliopisto). Tutkijakoulutusprojektin kokemusten perusteella päädyttiin siihen, että näiden rinnalle Suomen Akatemialle esitetään tuettavaksi 1) radiotutkimusta, 2) yleisöjä ja vastaanottoa sekä 3) fiktiivisten tv-ohjelmien historiaa ja ilmaisukeinoja käsitteleviä projekteja. Projektien tutkimussuunnitelmat on tarkoitus saada valmiiksi viimeistään kuluvan vuoden syksyyn mennessä. Tällaiset tutkimusprojektit paitsi täydentäisivät jo käynnistyneitä projekteja, myös jatkaisivat avviestintäkulttuurin tutkijakoulutus-projektista saatuja hyviä kokemuksia.

Martti Lahti